

CD KLASSIEK

**Zoon van de vader
Carl Philipp Emanuel
Bach**

In de uitgebreide familie van de Bachs was het uiteraard niet makkelijk eeuwige roem te verwerven tussen al die knappe musici. De tweede zoon van de onsterfelijke oude Bach, Carl Philipp Emanuel of afgekort C.P.E. Bach (1714-1788) slaagde daar wel in. En met verve. Hij had zich al vroeg toegelegd op het klavierspel, waarvoor hij later zo'n vijftig concerto's zou schrijven en zelfs een belangrijke handleiding voor klavecimbelspelers. Zoveel talent volstond om zich in 1740 een mooie plaats te verwerven aan het hof van de 'Grote Pruis'. Frederik de Grote, keurvorst van Pruisen, hield veel van muziek en was zelf een behoorlijke fluitspeler. De jonge Bach, goed gedruild door zijn vader, mocht de koning begeleiden op klavier.

Na tien jaar labuur aan het hof in Potsdam hoopte C.P.E. zijn overleden vader in 1750 op te volgen in Leipzig, maar hij stootte op het veto van de vroede vaderen, de stedelijke overheid, aldaar. C.P.E. bleef dan maar in Pruisen tot

1767, toen hij in Hamburg het uitgebreide takenpakket van zijn beroemde peetvader Georg Philipp Telemann overnam. Vandaar dat C.P.E. ook de 'Hamburgse Bach' wordt genoemd, hoewel hij eigenlijk veel langer in Pruisen werkte.

De drie kwartetten voor fluit, altviool, cello en pianoforte Wq 93-95 schreef de componist in zijn sterfjaar, toen hij de barokstijl van zijn vader al lang achter zich had gelaten en een meer galante stijl hanteerde. Zo kondigen die kwartetten in zekere zin al Beethoven aan. Omdat er geen cello en geen baspartij van is overgebleven, wordt er gekibbeld over de uitvoeringspraktijk. Maar de vertolking van Jan De Winne en de zijnen geeft goed aan hoe C.P.E. al de brug slaat naar een nieuwe 'klassieke' muziek, waarbij het klavier niet langer een loutere begeleidingsfunctie heeft, maar echt meespeelt. Een werkelijk fijne cd. (JC)

Carl Philipp Emanuel Bach, *Quartets for Flute, Viola, Cello and Pianoforte*, Jan de Winne (barokfluit), Marten Boeken (altviool), Roel Dieltiens (cello) en Shalev Ad-El (pianoforte), Passacaille (distributie Codaex), PAS973, 22,25 euro.

CD KLASSIEK

**Musiceren in Pruisen
Georg Abraham
Schneider**

Georg Abraham Schneider (1770-1839) was van grote betekenis voor het muziekleven in Pruisen. Hij combineerde er drie rollen. In het hoforkest van de prins van Pruisen in Brandenburg bespeelde hij de immer weerbarstige jachthoorn en hij was ook een voortreffelijk concertorganisator.

Vooraf echter stond hij in de gunst van het publiek als componist, met een twintigtal opera's, theatermuziek, missen en oratoria, negen symfonieën en uiteraard ook heel wat muziek voor koperblazers op zijn naam. Dat hij thans nauwelijks nog bekend is, heeft een dubbele oorzaak. Enerzijds was het in het begin

van de negentiende eeuw drummen om een plaatsje te verwerven in de eregalerij. Schneider, een man van het Ancien Régime, moest opboksen tegen het meer romantische geweld van grote namen als Beethoven en Schubert. Anderzijds hielp ook zijn jarenlange verblijf in het noorden van Duitsland niet. Wenen was toen immers het wereldcentrum van de muziek geworden.

Spijtig, want deze cd met in het algemeen vrolijke en zelfs spittante kamermuziek valt best mee. Dat mag zeker gezegd worden van de twee heerlijke fluitkwartetten, maar ook de talrijke duetten voor twee contrabassen zijn beklijvend. (JC)

Georg Abraham Schneider, *Streichduos. Flötenquartette*, door Aline Champion (viool), Walter Küssner (altviool), Andras Adorjan (fluit), David Adorjan (cello), Klaus Stoll en Edicson Ruiz (contrabassen), Philharmonie (distributie codex), PHIL 06009, 22,25 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

**Geschiedenis van de
psychiatrie
Museum Dr. Guislain**

In het oude Hospice Guislain in Gent, het eerste Belgische krankzinnigengesticht, is nu het Museum Dr. Guislain ondergebracht. Dat museum brengt de geschiedenis van de psychiatrie onder de aandacht in de permanente collectie zowel als met wisselende tentoonstellingen.

Dit boek stelt enkele opmerkelijke stukken voor, uit binnen- en buitenland, zowel van de collectie als van tentoonstellingen van de voorbije jaren. Dat gaat gepaard met een aantal bijzondere, vaak eerder verschenen, opstellen die meerdere facetten van de geschiedenis evoceren.

Centraal punt is natuurlijk de figuur van Joseph Guislain (1797-1860) die in de eerste helft van de negentiende eeuw in ons land opkwam voor een humane behandeling van geestzieken en daarbij een beroep deed op de broeders van Liefde. Uit dat initiatief ontstonden meerdere inrichtingen in het hele land waarin de nadruk lag op de zorg. Sinds de jaren 1920 waren de instellingen echter volledig van de buitenwereld afgesloten en gecentreerd op arbeidstherapie.

De 'grote stap voorwaarts' kwam er na de Tweede Wereldoorlog, toen de eerste geneesmiddelen

voor de behandeling van psychische stoornissen op de markt kwamen. Met recht en rede prijkt in het boek een doosje Haloperidol, een middel tegen psychoses dat in de jaren 1950 door Janssen Pharmaceutica werd ontwikkeld.

Het meest fantastische is de collectie outsiderkunst, waarvan sommige stukken internationaal vermaard zijn. Reeds in de jaren 1920 werd immers voor het eerst ingezien dat sommige zieken waarachtige kunstenaars waren en zijn. (EDS)

Museum Dr. Guislain Gent, *Geen rede mee te rijmen. Geschiedenis van de psychiatrie*, Lannoo, Tielt, 2011, 160 blz., 29,99 euro, ISBN 978 90 2099 006 5.

BOEK BIJBEL

**150 psalmen
Huub Oosterhuis**

Samen met Michel van der Plas en de trappist/exegeet Pius Drijvers gaf Huub Oosterhuis in

1967 een 'proeve van vertaling' van vijftig psalmen uit. Het was de eerste, katholieke psalmenvertaling van na het Tweede Vaticaans Concilie en had als doel een poëtische en zingbaar Nederlands platenboek te scheppen. Helaas bleef het bij die vijftig psalmen, ook al worden die nog vaak gezongen. Een vervolg kwam er niet.

Nu komt de inmiddels bijna tachtigjarige Oosterhuis uit met alle 150 psalmen in een vrije vertaling. Een levenswerk, wellicht. Velen maken een onderscheid tussen twee perioden in zijn werk: een eerste, nog sterk katholiek geïnspireerde, en een tweede, met veel vrijere en vagere religieuze werken.

Deze uitgave ademt beide sferen. Een voorbeeld zegt meer dan uitleg. In psalm 1 lezen we gebruik-

kelijk: „Gelukkig de man die niet treedt in het overleg van de bozen, op de weg van de schenders geen voet zet, niet zit in de kring van de spotters.” Van dat vers maakte Oosterhuis: „Goed is dat je niet doet wat slecht is, niet achter oplichters aan loopt, niet met Ploert en Schender heult, niet je schouder ophaalt 'ploert en schender, ach zo is de wereld'.” Het resultaat van een leven lang op weg zijn met de psalmen. (EDS)

Huub Oosterhuis, *150 psalmen vrij*, Ten Have, Amsterdam, 2011, 276 blz., 24,95 euro, 978 90 2590 110 3.

BOEK SPIRITUALITEIT

**God zoekt ons
Abraham Joshua Heschel**

De Amerikaanse, maar in Polen geboren, rabbijn en filosoof Abraham Joshua Heschel (1907-1972) is om twee redenen beroemd geworden. Als joods intellectueel zette hij zich in voor de beweging voor gelijke burgerrechten in de Verenigde Staten en bracht hij in 1968 tijdens de begrafenis van Martin Luther King een preek op basis van het Oude Testament. Hij oefende ook een grote invloed uit op de concilie-vaders met zijn teksten over de noodzaak van oecumene tussen christenen en joden. Dat leidde tot een herziening van joods-onvriendelijke liturgische teksten en tot een diepgaande dialoog en verzoening.

Heschels boeken oefenden ook grote invloed uit op christenen, vooral in de Engelstalige wereld.

Heschel was een orthodox rabbijn en stond dus in een welbepaalde traditie. Hij beriep zich, behorende tot de meest mystieke strekking binnen het jodendom, op de rabbijnse vertellingen die de gebruiken en wetten aanvulden en ook corrigeerden. Het christendom kent dergelijke traditie helaas niet.

De mens is niet alleen is een filosofisch meesterwerk uit 1955, waarin Heschel zijn godsdienstfilosofie uitwerkt. Dat ligt nu voor in een Nederlandse vertaling. In het vervolg *God zoekt de mens* verkent de auteur grondig de basis van het joodse geloof. Steeds zijn menselijke ervaringen voor hem het uitgangspunt. Geloven komt voort uit een universele menselijke behoefte en het jodendom heeft laten zien dat iedere mens God nodig heeft „omdat God de mens nodig heeft”. De beweging is er dus langs twee kanten.

We lezen geen christelijk auteur, maar een jood, die zich laaft aan wat wij het Oude Testament noemen en aan de commentaren van de rabbijnen daarop. Dat laatste is een bron waar maar weinig christenen mee vertrouwd zijn. De studie van dat werk behoort evenwel tot de levende joodse geloofspraktijk. „De verhouding van de mens tot God is er niet een van passief rekenen op zijn almacht, maar een van actieve steun. 'De goddelozen rekenen op hun goden, de rechtvaardigen zijn de steun van God.'”

Eigenheid is dat er geen opdeling bestaat tussen lichaam en geest, een overdreven ascese kent het jodendom niet. Ook de bevrediging van menselijke behoeften kan een daad van heiligheid zijn. Heschel: „Alle dingen zijn subliem. Door te leven, vervullen wij rechtstreeks de wil van God, op een wijze die keuze of beslissing te boven gaat.” Of nog gevatter: door het eindige te doen krijgen we oog voor het oneindige.

Het hele boek is een pleidooi voor een herontdekking van de diepe kracht en het bevrijdende van het monotheïsme en een mystiek die daaruit voortvloeit, die van elke dag de maatstaf maakt voor het eeuwige. Schitterend om dat te ontdekken. Typisch joods is dat Heschel dogma's en geloofsbelijdenissen relativeert en een verlangen naar eeuwig leven aanmatigend vindt.

„Dit is de zin van de dood: de ultieme toewijding van het zelf aan het goddelijke. De dood die zo wordt begrepen, zal niet gevormd worden door het vurige verlangen naar onsterfelijkheid, want deze daad van wegschenken betekent wederkerigheid van de kant van de mens voor Gods geschenk van het leven. Voor de vrome mens is het een voorrecht te sterven.” (EDS)

Abraham Joshua Heschel, *De mens is niet alleen*, Altiora, Averbode, 2011, 448 blz., 29,90 euro, ISBN 978 90 3173 271 5.